

Вертебна Анастасія Сергіївна, курсант навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ;

Воробей Олена В'ячеславівна, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

ВСТАНОВЛЕННЯ ПОСЛІДОВНОСТІ НАНЕСЕННЯ ШТРИХІВ, ЩО ПЕРЕТИНАЮТЬСЯ, ПІД ЧАС ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ

Як відомо, у процесі розслідування злочинів часто виникає необхідність у криміналістичному дослідженні документів. Під документом у техніко-криміналістичному дослідженні розуміють – матеріальний об'єкт дослідження, що являє собою предмет (папір, картон, кіно – та фотоплівку та ін.), на якому мовними знаками зафіксована інформація, призначений для її передачі у часі та просторі. Під реквізитами документа слід розуміти – сукупність необхідних позначень документу (текст, відбитки печаток і штампів, нумераторів та інших друкуючих пристроїв тощо).

Дослідження матеріалів документа – спеціальна задача, що вирішується за допомогою комплексу методів, оснований на даних різних технічних наук та галузей криміналістичної експертизи інших видів. Рішення кожного із завдань вимагає використання багатьох методів дослідження.

При цьому найчастіше завданням дослідження є визначення достовірності документа, а одним із способів цього – встановлення послідовності нанесення штрихів, що перетинаються. Дослідженню можуть піддаватися штрихи, що перетинаються, нанесені різними матеріалами письма та засобами.

До безпосередніх об'єктів досліджень можна віднести матеріали письма: штрихи олівців різної твердості та кольору, чорнила, пасти кулькових ручок, штемпельні фарби, туші тощо, які нанесені різними пишучими приладами (олівцями, пір'яними, кульковими й капілярними ручками, печатками (штампами), друкуючими пристроями (принтерами, копіювальними апаратами тощо).

Слід зазначити, що встановлення послідовності нанесення штрихів, що перетинаються – це складне завдання техніко-криміналістичної експертизи документів.

Визначення послідовності виконання штрихів, що перетинаються, сприяє вирішенню наступних завдань:

– встановлення факту зміни первинного змісту тексту у документі шляхом дописки (домальовування);

– встановлення відносної давнини виготовлення документа та його реквізитів.

Найчастіше при встановленні хронологічної послідовності нанесення штрихів, виносяться такі питання: що виконано раніше – підпис або текст, текст(чи підпис) або відбиток печатки (штампу)?

Результатами зазначеного виду експертного дослідження можуть підтверджуватися або виключатися наступні версії:

– первісний зміст документів піддавався змінам шляхом внесення додаткових записів на заздалегідь залишене місце;

– документ виготовлений на заздалегідь заготовленому бланку з наявним відбитком печатки або підписом особи;

– всі частини документа виконані в прийнятій послідовності, окремі фрагменти внесені на заздалегідь залишене місце після оформлення документа;

– у випадку внесення змін у зміст документа шляхом нанесення одних штрихів поверх інших першим виконувався запис.

Якість і термін виконання такої експертизи залежать не тільки від ефективності застосовуваних методів дослідження, правильності користування їх, кваліфікації і досвідченості експерта, дотримання процесуальних і логічних правил складання висновку, але також від того, наскільки правильно готуються матеріали для експертизи і оформлюється її призначення.

Вирішення питання про послідовність нанесення штрихів, що перетинаються, лежить у площині дослідження документа та його реквізитів.

Для встановлення способу виконання документа та його реквізитів тими чи іншими засобами письма або друку, використовуються трасологічні ознаки – сліди, що лишаються на слідосприймаючій поверхні (папері, картоні тощо). Основним способом дослідження слідів у штрихах є мікроскопічний.

Техніко-криміналістичне дослідження документів традиційно поділяється на дослідження реквізитів та матеріалів документів. Відповідно і поділяються методи. Перші називають загально-криміналістичні, а другі – методи дослідження матеріалів документів. Поділ методів на дві групи являється умовним, чіткої межі між ними практично немає.

Слід зазначити, що методи ТКДД можна класифікувати за умовами їх застосування, за стадіями процесу експертного дослідження або за впливом на об'єкти дослідження (наприклад, поділ методів на руйнуючі та неруйнуючі тощо).

До не руйнуючих методів відносяться наступні: мікроскопічний, фотографічний, люмінесцентний, метод рельєфних копій, копіювальний (сухе копіювання), дифузно-копіювальний (сухе копіювання), профілографічний, спектральний, з використанням електронно-оптичних приладів, лазерний люмінесцентний аналіз, рентгенівський тощо.

До методів руйнуючого характеру відносяться: вологе копіювання, дифузно-копіювальний, хімічні, електронна мікроскопія, адсорбційно-люмінесцентний метод, виготовлення полімерних реплік, йодомістких реактивів, термічні, лазерний люмінесцентний аналіз, поперечних зрізів і розшарування паперу тощо.

У відповідності до загальноприйнятої методики дослідження при проведенні технічної експертизи документів, в першу чергу, по можливості, бажано використовувати прийоми та методи, які не пошкоджують та не знищують об'єкти. Після чого використовують прийоми та методи, які не знищують об'єкти, а призводять лише до деяких змін їх первісного вигляду. Та в останню чергу використовують ті прийоми та методи, які призводять до пошкодження або часткового знищення досліджуваних об'єктів.

При виборі методів необхідно, якщо це можливо, виходити з того, що вони повинні відповідати таким вимогам:

– бути найбільш ефективними і сумісними з іншими методами;

– бажано, щоб результати дослідження можна було відтворити тим же методом та іншими методами;

– потрібно прагнути до мінімальної зміни первісного вигляду і стану досліджуваних штрихів.

При перевірці різних умов застосування методів встановлена їх ефективність для різних сполучень штрихів, що перетинаються, паперу, на яку вони нанесені, і пишучих приладів. Ці дані сприяють вирішенню питання у кожному конкретному випадку.